(א) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת. כל שאינו: לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן: ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום. במאי אוקימתא, כר"ג, אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות, אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא? אלא פשיטא רבנן, אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן, ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוזא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו, מ"ט דובשא עיקר, והדר אמר רבא אידי ואידי במ"מ דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות. א"ר יוסף *האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות, דלית ביה פרורין כזית: בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה *דתניא היה עומד ומקריב מנחות בירושלים: אומר ברוך... שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה וכולן פותתן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן: אם חמץ הוא ענוש כרת, ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן, אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן שאכלו מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול, מאי הוה עלה אמר רב ששת האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא טרוקנין חייבין בחלה [א] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [ב] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא: איכא דאמרי גביל מרתח ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח, תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה: התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשיה מוכיחין עליה: עשאן כעבין

ולאו (ג) מין דגן. שבמין דגן יש חילוק שאם עשאו פת הכל מודים שצריך לאחריו ג' ברכות: **או.** אף אם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשתים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: **במאי אוקימתא.** להאו דלעיל דקתני ולבסוף ברכה אחת מעין שלש: **כר"ג, אימא סיפא דרישא.** דהאי מתני' דמתני' גבי הכוסס את החטה דהאי רישא דידה וקתני סיפא אין הפרוסות קיימות כו': **השתא.** אפילו אדייסא אמר ר"ג במתני' בתרייתא או מין דגן ולא עשאו פת מברך אחריו ג' ברכות: **אין הפרוסות קיימות.** שבתחלתו פת ממש היה: **מיבעיא.** וכשנמוח מי גרע מדייסא: **אלא לאו רבנן היא.** דאמרי גבי דייסא ברכה אחת והאי נמי משנמוח לאו פת הוא והוי כדייסא: והלכתא לא גרסינן: **ריהטא.** הוא חביץ קדירה: **דחקלאי.** בני כפר: **דמפשי ביה קמחא.** שמרבים בו קמח: **דמחוזא.** בני כרך: **חבילא.** כעין שלכי"קוק שמפררין בתוך האלפס לחם: **מנא אמינא לה.** דאפרורין כזית מברכין המוציא: **היה.** ישראל עומד: **ומקריב מנחות.** ונתנה לכהן להקריבה: **אומר ברוך שהחיינו.** אם לא הביא מנחות זה ימים רבים: **נטלן לאכלן.** הכהן: **ותני עלה.** כלומר ותנן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מרחשת הקריבות כשהן אפויות: **וכולן פותתן.** כלומר בוצען קודם קמיצה ועושה אותן פתיתין כזיתים כדכתיב "פתות אותה פתים" (ויקרא ב) אלמא פתיתין כזיתים מברך עליהן המוציא: **פורכן.** למנחות האפויות על המחבת ועל המרחשת קודם קמיצה עד שמחזירן לסלתן: **הכי נמי.** דפליג אהא דקתני מברך המוציא: **והתניא לקט מכולן.** פתיתי המנחות: **כזית כו'.** ומדקאמר "יוצא בו ידי חובתו בפסח" משום אכילת מצה דמצות עשה היא דכתיב "בערב תאכלו מצות" והתם לחם בעינן דכתיב בה "לחם עוני" אלמא לחם הוי ומברך "המוציא" והא מתניתין על כרחך רבי ישמעאל היא דהא קתני "לקט מכולן כזית" אלמא בפתיתין פחותין מכזית קאי: **בשערסן.** כשחזר וגבלן יחד וחזר ואפאן. ערסן לשון עריסותיכם: **והוא שאכלן בכדי אכילת פרס.** שלא ישהה משהתחיל לאכול שיעור כזית עד שגמר אכילת השיעור יותר מכדי אכילת חצי ככר של שמנה בילים דהוי חציו ארבעה בילים שזהו צירוף שיעור אכילה, ואם שהה יותר אין האכילה מצטרפת והוה ליה כאוכל חצי זית היום וחצי זית למחר ואין בו חיוב כרת אם חמץ הוא: **ואי בשערסן, והוא שאכלו.** לשון יחיד מיבעי ליה: **הב"ע.** ובשלא ערסן היא וכדקאמרת והא דקתני דחשיב למיהוי לחם בבא מלחם גדול ונשאר מן הלחם, שלא נפרס כולו, אבל אם נפרס כולו לא חשיבי פתיתין הפחותי' מכזית ולא מברכינן המוציא ואין יוצא בהן ידי חובת מצה בפסח: **תוריתא דנהמ'.** תואר מראית הלחם: **כובא דארעא.** עושה מקום חלל בכירה ונותן בתוכו מים וקמח כמו שעושין באלפס: **גביל מרתח.** נותנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכי' על הכירה כשהיא נסקת: **נהמא דהנדקא.** בלק שאופין בספוד ומושחים אותו תמיד בשמן או במי בילים ושמן: **לחם העשוי לכותח.** אין אופין אותו בתנור אלא בחמה:

חביצא דאית ביה פרורין. פרש"י כמו שלנייקו"ק (ג) וא"ת והתניא לעיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא יברך עליהן המוציא אע"ג דאית ביה כזית וי"ל דרב יוסף מפרש ליה הפרוסות קיימות היינו בכזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי וא"ת ואיך מדמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי חבילא וי"ל כיון שנטגנין בשמן כנתבשלו דמי, ומיהו קשה "דלקט מכולן כזית" דקאי אחמשת המינין ולא אמנחות כמו שאפרש והתם (ד) נמי לא מיירי בשנתבשלו (ומאי) מדמה לחבילא שהוא מבושל. לכך נ"ל חבילא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חבילא דתמרי *שהן נדבקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"י בעל הבית המתנדב מנחה ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע בכהן המקריב וכן לישנא "נטלן לאכלן" משמע דאכהן קאי ונראה בכהן העומד להקריב ראשון במשמרתו וכ"ד משמרות היו וכל שבת מתחדשת משמרה אחרת אם כן כל משמרה אינה משמרת אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכינן שהחיינו ולא כפירש"י דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם:

לקט מכולן. פירש"י דקאי אמנחות ולא נהירא דא"כ היכי קאמר דאם חמץ הוא וכו' והא אמרינן (מנחות ד' נב:) כל המנחות באות מצה ונראה דקאי אחמשת מינין וה"ק לקט מכל מיני לחמים כזית כו':

אמר רבא והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא. וכן קיימא לן דרבא בתרא הוא ולא בעינן שיהו בפרורין כזית כיון דאיכא תוריתא דנהמא לענין המוציא ואפילו נתבשלו לפירוש רש"י. והא דמשמע בירושלמי דפרוסות קיימות הן בכזית הייט לפי שכן דרך להיות תוריתא דנהמא בכזית אבל פעמים דאפילו בפחות מכזית איכא תוריתא דנהמא:

תוריתא דנהמא. נראה דהיינו כשנותני' הפרורין (ה) במים שאם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה תוריתא דנהמא וכן היה רגיל רבינו דוד ממי"ץ ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה:

לחם העשוי לכותח פטור מן החלה. והייט כשעשאו כלמודים ופירש"י עיסה שמייבשים בחמה וקשה דהא אמרינן במסכת חלה (פ"א משנה ה) כל שתחלתו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וכל שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייבין נמי בחלה, ושתחלתו סופגנין וסופו נמי סופגנין פטור מן החלה, ופסק ר"ת אם כן בניבלי"ש וריסולא"ש דתחלתן עיסה מברכין עליהן המוציא וחייבין בחלה אף על פי דסופן סופגנין, ומתחלה היה ר"ל ר"ת דדוקא חייבין בחלה דמצות חלה בעודן עיסה דכתיב "עריסותיכם" והואיל שהיו מתחלה עיסה חייבין בחלה אבל מן המוציא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"נ דהא לעיל קתני נטלן לאכלן מברך עליהן המוציא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימשיי"ש אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוציא ואין מברכין עליהם אלא בורא מיני מזונות דלית להו תוריתא דנהמא ואחר כך ברכת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל ז"ל היה מסופק

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ד סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רח סעיף ב:

מב ב מיי' פ"ז מהל' תמידין ומוספין הלכה יח:

מג ג מיי' פי"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:

מד ד ה מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קסח סעיף י:

מה ו ז מיי' פ"ו מהל' בכורים הל' יב סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סי' שכט סעיף ה וטוש"ע א"ח סי' קסח סעיף טו:

מו ח ט טוש"ע א"ח שם סעיף טז:

מז י מיי' פ"ו מהל' בכורים הל' יד סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סי' שכט סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולאו מין דגן וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש שלש: (ב) רש"י ד"ה ולאו מין: (ג) תוס' ד"ה חביצ' וכו' כמו שלנייקו"ק. נ"ב כלומר שנתבשלו וא"כ קשה מדהביא לעיל וכו': (ד) בא"ד והתם לא מיירי בשנתבשלו מ"מ מאי מדמה: (ה) ד"ה תוריתא דנהמא וכו' במים דאם המים וכו' רב דוד ממיץ לשרות פרורים במים כל הלילה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (טרוקנין חייבין בחלה). תא"מ: [ב] שם כי אתא רבין א"ר טרוקנין חייבין בחלה. כצ"ל:

[מעין זה שבת סג: ושם נסמן]

מנחות עה:

שם

נושא
ברכות על
ריהטא:
א) דחקלאי
ב) דמחוזא
חביצא

נושא
גודל ומראה
פירורין
והשפעתם
על הברכה:
מזונות
- או -
המוציא

מבנה
ר' יוסף / רב ששת
ב' דעות בחביצא
דלית ביה פירורין
כזית אי
מברך "המוציא"

מבנה
נסיונות לתרץ הקושיא מברייתא
"לקט מכולן כזית"

נושא
חיוב ופטור מן החלה

* בגמרא:
סוגריים אלו
[illegible]